

"له بهر زۆری کێشه کۆمه لایه تیه کان دیاردی له شفرۆشی ژنان زیادی کردوه"

ریپورتاژ

هه لاله رافع، بو هاولاتی

ئا: ئه له ند مه حوی

ده رباره ی کێشه و توندوتیژییه کانی ژنان له کوردستان و عێراقدا، هه لاله راف تیشک ده خاته سه ر هوکاري زيادبونی توندوتیژی به رامبه ر به ژنان و ده وری په یمانگای یه کسان ی بو چاره سه رکردنی کێشه کان بو هاولاتی دوا.

هاولاتی: په یمانگای یه کسان ی بو چاره سه رکردنی توندو و تیژی و کێشه کانی خیزان چیه؟

هه لاله: ئه م پرۆژه یه له ناو به هاوکاري پێکخراوی ئازادی ژن له عێراقدا به رپوه ده چیت، ئامانج ی سه ره کی ئه م پرۆژه یه کارکردنی راسته وخویه له ناو کۆمه لگادا به ژن و پیاوه وه بو به شداریکردنمان له پرۆسه ی سازدانه وه ی کۆمه لگای مه ده نی ودانانه وه ی پایه کانی. ئه ویش له رپگای هوشیارکردنه وه ی کۆمه لگا و پێدانی زانیاری ده رباره ی مافه کانی ژنان وه ده ور و نه خشی خودی ژنان خو یان له داسه پاندن و فه راهه م کردنی ماف و خواسته کانیان، لێره دا بێگومان نه ک ته نها ژنان به لکو ده بیته هه موو کۆمه لگا به م دیارده یه هوشیار بکریته وه و زانیاری بخریته به رده ستیان ئه گه ر نا کاره که ناکامل وه نیوه ناچل ده رده چیت.

کاریکی تری پرۆژه که ئه وه یه که له به رامبه ر توندو و تیژی له دژی ژنان چ له کۆمه لگه دا یان له ناو خیزان کارده کات، له هه مان کاتدا چۆنیه تی چاره سه رکردن و کۆمه ککردنی راسته وخوی ژنانیک که هانا بو ئیمه ده به ن. ئیمه بو ئه م خاله ش پیمان وایه توندو و تیژی له به رامبه ر ژناندا هه موو لایه نیک چ خیزان به گشتی به مندال وه ژن و پیاویه وه چ کۆمه لگا تیايدا زه ره رمه نده. ئیمه وه ک رپکخراویکی ژنان له سوید به راسته وخو پراویژکاری دام وده زگا کانی ده وله تین بو چاره سه ر کردنی کێشه کانی ژنان وه ژنانی په نا هه نده، له م چه ند ساله دا توانیومانه شاره زاییه کی وا په یدا بکه ین که بتوانین له عێراق وه کوردستانیش کاری پێبکه ین و ئه زمونه که بگوییینه وه بو ئه وئ. یه کیک ئامانجه کانی ئه م پرۆژه یه ئه وه یه که به شداری بکه ین له که مکردنه وه و وه لانانی ئاگری دووبه ره کایه تی قه ومی، مه زه به یی له نیو و کۆمه لگادا، کێشه کانی ژنان کیشه ی هه موو کۆمه لگایه به بی له به رچاوگرتنی پێشینه ی نه ته وایه تی و ئاینی و عه شیره تی و تاییه تمه ندی ئه م پرۆژه یه ئه وه یه که کار له گه ل هه موو ژنانیک به بی له به رچاوگرتنی هیچ تاییه تمه ندیه ک ده که ین، ژنانی کورد، عه ره ب، تورکمان، سونه، شیع، مه سیحی.

هاولاتی: چه ند که س له ده وره کانتاندا به شداریان کردوه و چیتان فیر کردوون؟
هه لاله: له هه ر خولیک له م خولانه دا 15 که س به شداریان کردوه و به شدار بووان ده کری له گروپ و

رێکخراوی جیاوازه وه هاتین، هه ندیک له خوله کان به راسته وخۆ رێکخراوی ئۆلۆف پالمه له هه ولیر ده یکاته وه.

ده و ره کانمان سه بارهت به مافه کانی ژنان و منالان، شیوهی چاره سه ری کیشه کانی ژنان وه چۆنیه تی کۆمه کی راسته وخۆی ژنان له کیشه کانیا نا، ده وری پیاوان له به ره و پێشچونی پرۆسه ی یه کسان ی و چاره سه رکردنی توندوو تیژی له به رامبه ر ژاندا، شیوه ی په ره و ده و گۆشکردنی منالان له سه ره تای ژیا نیا نا به ره و کۆمه لگه یه کی یه کسان و مرۆقا یه تی، چۆن کیشه ی ژنان کیشه ی کۆمه لگه یه. ئه م ده و رانه زانیاری سه بارهت به یه کسان ی و مافه کانی ژنان به بی له به رچا وگرتنی وابه سته یی میلی، ئایی نی، وه عه شیره تی بلا و ده کاته وه. وه به شدار بووان فی رده کری ن که له کاتی بوونی کیشه یه کدا به چ شیوه یه ک هه نگاو به هه نگاو کار بکری ت بو چاره سه رکردنی کیشه کان، بو نمونه زۆر جار ده کری ت ته نها به قسه کردن کیشه یه ک چاره سه ربکری ت، وه یان به ته نها په یوه ندی گرتن به ها و سه ر، با وک و برا کیشه که چاره سه ربکری ت، ده بی ت له هه ول ی ئه و ده ا بین که له خرابترین حا له تدا ها نا بو لایه نی سی هه م ببری ت که یان دام و ده زگای ده ول ته یان که سانی تره، سه بارهت به شیوه ی هه ل سوکه وت وه قسه کردن له گه ل مندا لانا هه ر له ته مه نی بچوکی وه به مه به سته کی که م کردنه وه ی ئه و قل شه گه و ره یه ی که له نیوان کچان و کو راندا یه له کۆمه لگه دا.

ها ولاتی ئیوه وه ک و هه ل سو راوی کی بز ووتنه وه ی یه کسان خوازی ژنان بار و دوخی گشتی عیراق و کو رده ستان چۆن ده بینن وه به تاییه ت له په یوه ند به ژنان ه وه؟ هه لاله: به داخه وه ئه وه ی که ئه بی نری ت وه رۆژ له دوای رۆژ له زیاد بو ندا یه، نا ئه منیه کی ته واو له کۆمه لگا دا، په ره سه ندنی زیاتری کیشه ی قه ومی، مه زه به ی عه شیره تی وه تایه فه گه ری، ئه وه ی که ئی ستا زۆر به زه قی ده بینری ت ئه وه یه که کۆمه لگا خا وه نی زۆر بو وه، به لام خا وه نه کان ته نها خا وه ناری تی له سندوقه مالی ه کان وه سه رو هت و سامانی کۆمه لگا ده که ن نه ک به رپر سیاری تی له به رامبه ر بارو و دوخی سیاسی، ئابوری و کۆمه لایه تی کۆمه لگا و تاکه کانی. وه زعی ژنان له کاتی رژی می به عسدا خراپ بو، به لام به دوای رو خان دنی رژی مدا نه ک باش نه بوو به لکو خرا پی تر بوو، ئه گه ر سه ی ری ده ستوری ئی ستای عیراق بکه ی ن له یاسا کانی ئه حوال شه خسی و مه ده نی پێشوی عیراق با شتر نیه، به لکو یاسایه که به پێی شه ریعه تی ئی سلام دا ری ژرا وه و سه رتا پای دژی ژنه، جگه له مه ئی سلامی سیاسی رۆژانه هیر شه کانی خۆی دژی کۆمه لگا و ژنان به تاییه ت زیاتر وه ئا شکرا تر کرده. کو شتن وه خۆ سو تاندنی ژنان له کو رده ستانی عیراق له ده پا نزه سا لی دوای دا زۆر بوو، به لام ئا مار ه کان واده ر ده خه ن ئی ستا ری ژه که ی زیاتر بو وه، ئا ماری ئه م سا ل ده لی ت ته نها له شاری سلیمانی و له سا لی 2005 دا 735 ژن له ئه نجامی کو شتن و خۆ سو تاندن گیانیان له ده ست دا وه، جا ئه گه ر ئا مار بگری ت بی گومان له شاری هه ولیریش ئه گه ر زیاتر نه بی ت که متر نیه، جگه له شار وچکه و دی ها ته کانی ده و ر به ر. ری ژه ی حجابی ژنان زیادی کرده هه رچه ن ده له زۆری ک له حا له ته کانا ته نها بۆ مه به سته ی خۆ پاراستن ژنان حجاب ده که نه سه ری ان نه ک وه ک بیرو با وه، ری ژه ی بی کاری و نه خو ی نه واری له را ده به ده ر له عیراقدا زیادی کرده وه، دیار ده یه کی ترا ژیدی تر ئه وه یه ژنانیکی زۆر له کاتی شه ره کانا با وک برا و پیا وه کانیان له ده ست دا وه، ئه مه له ئی ستا دا وای که دو وه که به بی سه رچا وه یه کی مه عی شه ت بمی نه وه و ئا ماده بن هه ر کاری ک بکه ن بو به خ یو کردنی خۆ یان و مندا له کانیان، به هوی ئه مه وه دیار ده ی له شفرۆشی زۆر زیادی کرده وه. ها ولاتی به به را و رد له گه ل نا وچه کانی تری کو رده ستان وه زعی ژنان چۆن ده بینیت له که رکوک، وه ئیوه ده توانن چیان بو بکه ن؟

هه لاله: وه زعی ژنان له که رکوک له ژیر هه مان هه لومه رج و ده ردی سه ری دا ده نالینین که وه زعی ژنانی له سه رتاسه ری عیرا قدا هه یه تی که پیشتر با سمان کرد. به لام به هو ی تایبتمه ندی وه زعی گشتی شاری که رکوک هه وه زعی ژنانیش له م شاره دا چه ند تایبتمه ندی خو ی هه یه، که رکوک وه ک عه یینه یه کی بچوک کراوه ی عیراق وایه که له هه موو نه ته وه و ئایینه کان تیایدا کو بو ته وه، جگه له خراپی باروودوخی گشتی عیراق که به سه ر که رکوکیشدا زاله، ئه م جیاوازیانه ش له لایه ن ده سه لاتداران و ئه حزابی حاکمه وه کراونه ته کیشه و دوو به ره کایه تی روژانه ژیا نی خه لکی شاری که رکوک ی خسته ته مه ترسیه وه.

جگه له مانه کوشتن و خو سوتاندنی ژنان له که رکوکیش په ره ی سه ندوه، هه روه ک له باقی شوینه کانی تری کوردستان دیارده ی له شفرۆشیش به هه مان شیوه.

به کورتی

په یمانگای یه کسانی بو چاره سه رکردنی توندو و تیژی و کیشه کانی خیزان پرۆژه یه کی ریکخراوی به رگری له مافه کانی ژنان له عیراقه به شی سوید، ئه م پرۆژه یه به هاوکاری و هاویشتی مادی ناوه ندی (ئولوف پالمه له سوید) دامه زراوه.

له مانگی 6/ 2006 دا له شاره کانی به غداد و که رکوک به به شداری نوینه رانی زۆربه ی ریکخراوه کانی هه ردوو شاره که وه ده زگا کانی راگه یانندن راگه یه نرا وه ده سته کار بوو. ناوه ندی ئولوف پالم، ریکخراوی بزووتنه وه ی کریکاری سویدی به بو پیشپه وی و کارکردن له ئاستی نیونه ته وه ییدا، سه باره ت به دیموکراتی و مافی مرۆف و ئوپینون دروستکردن. ئه ندامه کانی سالانه زیاتر له 450 پرۆژه له هه موو جیهاندا به رپوه ده بن.